

Kıtaplar Adası

msaslankara@hotmail.com
sadikaslankara@gmail.com

M. SADIK ASLANKARA

ROMANCI LARIMIZ ARASINDA - 21

Mehmet Eroğlu'nun "Fay Kırığı" üçlemesi...

Mehmet Eroğlu'nun "Fay Kırığı" üçlemesini, bir dönemin tanıklığı, son yirmi yılı anlatan ve adını aldığı karakterlerden hareketle çeşitli konulara yönelen "nehir roman" diye nitelemek mümkün.

Mehmet Eroğlu, 2009'dan 2013'e, ikişer yıl arayla altı yılda okurla buluşturduğu "Fay Kırığı" başlıklı üçlemesini roman kişilerinin adlarıyla sıralıyor: Mehmet ([M] Agora, 2009), Emine ([E] Agora, 2011), Rojin ([R] İletişim, 2013)...

Söz konusu üçlemeyi, bir dönem romanı, kestirmeden söyleyecek olursak yaşadığımız son yirmi yıla yoğunlaşmış, adını aldığı karakterden kalkarak her cildiyle, farklı sorunsallara yönelmiş "nehir roman" bağlamında almak olası...

Askerliklerini 1993'te Güneydoğu'da aynı birlikte, farklı timlerde arka arkaya harekâta katılarak yapan Mehmet, Cenk, Yakup, Altan, Prof, Saldıray... Saldıray dışındakiler döner, Rojin kod adlı Zeynep bile dağdan İstanbul'a dönmüştür. Uyuşmayan karakterlerine karşın, yıllar sonra neredeyse tümü de yeniden ilişkilendirilir.

Yakup, geleneksel Doğu görgüsüyle yetişmiş, Kayserili dindar, aynı zamanda dinci Kadioğulları'nın oğludur. Cenk ise Batı görgüsüyle yetişmiş, burjuva Plevneli ailesindedir. Biz, aradan on iki yıl geçtikten sonra roman zamanına katılırız. Demek ki yıl 2005'tir. Dönemin koşulları, İslami sermaye grubu olarak Kadioğulları'nın Kayseri'den İstanbul'a taşınmasına yol açmıştır.

Üçleme, bu taşınma olayıyla başlangıç yapar. Aile, zaten 2000'de İstanbul'a yerleşmiştir. (E, 256) Yakupların holdingi Cenklere holdingine ortak olur. Her ikisi de ailelerinin konumunu zaten daha dağdayken biliyorlardı. (R, 137) Dağda mayına bastığında Yakup'u mutlak ölümden kurtaran Mehmet (R, 237, 246), her iki tarafın da yakından tanıdığı ad olarak "genel müdür-lük" görevine getirilir.

Anlatı, yer yer hızlı, yer yer yavaşlatılmış halde roman evreninin oluntuları içinde akarken, karakterler aracılığıyla farklı geçişlerle Güneydoğu gerçekliğinin de içine girilir. Sonuçta okur, söz konusu dönemin toplumsal, sınıfsal, ekonomik vb. koşulları, vicdan, ahlak, inanç vb. temelindeki insani değerleri, bunların göstereni, ipuçları, verileri olarak olaylar, ilişkiler, durumlarla yoğrulmaya başlar. Roman kişisi olarak Emine, dinci kesimin; Rojin ise Kürt kesiminin gerçekliğiyle yüzleşmesinde anahtar rolü üstlenir bin üç yüz sayfaya varan üç-

lemede...

Gelin şimdi üçlemeden içeriye sızalım biraz biraz...

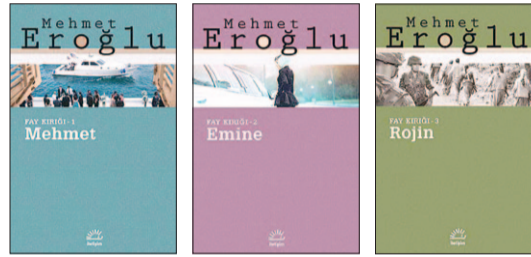
ROMAN SANATININ GELENEKSEL BAŞKARAKTERİ...

Anlatı, ilk iki cilt boyunca Mehmet'in bakışıyla yani dolayımı olarak özöyküsel anlatımın gölgesinde sürüyor. İki ciltte de kamera, Mehmet'e bağlı kaldığından, anlatı onun bakışıyla sıralanıyor zorunlu olarak. Yapıt, dolayımı anlatıcı Mehmet'in çevrintisinde dönerken ondaki değişim de ayrıntılandırılıyor aynı zamanda. Ancak Rojin'le ilgili ayrıntılar, çevresiyle birlikte aktarılmasını gerektirdiğinden yazar, açığı değiştirip anlatıyı birbirine koşut iki kurguya dayandırıyor son ciltte. Mehmet'in anlatımına bu kez Rojin'in dolayımı anlatımı da ekleniyor. Böylece on iki yıl öncesine geri dönülürken Rojin kod adlı Zeynep aracılığıyla "dağdakiler" de doğrudan aktarılmış oluyor. Oysa biz inançlı Emine'yi, yine Mehmet'in dolayımı anlatımıyla tanıyoruz üçlemede.

Yazarın bu yeğleyişi, bakışında bir eşitsizliğe yol açmıyor değil. Emine kendi bakışıyla gelmezken Zeynep/Rojin'i kendi anlatımıyla tanıyabiliyor çünkü okur. Emine, ağabeyi Yakup, mutlak ölümden kurtulduğunda on bir yaşındadır. Bir süre yurtdışında okumuş olmasına karşın taşralıdır ama. Ağabeyini kurtaran "kahraman" a çocuk yaşlarından beri âşık olan Emine, Yakup'un araya girmesiyle, büyük aşk duyduğu Mehmet'le evlenir.

Böylesi zengin bir aileye damat aday olmasıyla başlangıçta "ötekinin sesi" biçiminde cılız halde kendini gösteren sınıf atlama hevesi "ikiz"inin giderek şeytanına dönüşmesiyle bir karmaşaya sürükler Mehmet'i. Kimden yana olduğunu sorgular bu arada: "Kendimden yanayım." (M, 249) Ancak şeytanı, aralıklarla başını doğrultsa da onu yenmeyi başaramaz yine de. Paranın, erkin karşısında ipi göğüsler. Çünkü "zenginliğin dili", mutlu etmemiştir onu. (E, 323) Zaten Altan'ın nitelemesiyle gizli bir şairdir belki o. (R, 59)

Sanılanın tersine, gelgitlerine karşın Emine'yle büyük mutluluk yaşar Mehmet. Ne ki bu, uzun sürmeyecektir. Bir anda her şey bitmiş, anlatı tamamlanmış gibi görünürken yazarın üçüncü ciltte yeniden başa, 1993'e döndüğü görülür. Üçlemenin Rojin adlı cildi bu geri dönüşle başlar işte. Rojin, dört dil bilen, öyküler yazan, çevirmenlik de yapan, edebiyat doktorası olan bir kentlidir. (R; 76, 79, 482) Bu çerçevede Rojin, "idealist entelektüel" görünür, Emine ise hep uyarılı sergileyen, geleneksel yanları ağır basan bir kadındır. Mehmet, battığı onca olumsuzluğa karşın "ideal sahibi olanlara gizli saygı duy(arı)" biridir aslında. (E, 368)

Yine Altan'ın vurgulamasıyla bir "şövalye ruhu" taşıyordur sanki. (R, 138)

EROĞLU'DA KURGU, AYRINTI KULLANMA USTALIĞI...

Kurgusuna, biçimine vb. bakıldığında üçlemenin tam anlamıyla bütünlük yansıttığı, estetik açıdan da şaşırtıcı bir somutluk sergilediği görülüyor. Verimlerindeki bu kunt yapı, Eroğlu'ya, tok duruşlu yazar konumu sağlıyor bundan ötürü.

Adları ciltlere verilenler değil yalnız, yan karakterler de tipik davranış modellerine dayanılarak yapılandırılmış değil. Bu çerçevede karakterlerden yayılan yüksek gerçekçilik duygusu, roman evrenine katkıda bulunurken, büyüğünden küçüğüne roman kişileri de göz çeliyor yansıttıkları bütünlük duygusuyla.

Öte yandan Mehmet Eroğlu, temel karakteri Mehmet'e, yanısıra ötekilerine giydirdiği gizemle anlatıyı, bir yolunu bularak mutlaka polisiyenin temel örgeleriyle de buluşturuyor. Ancak bunun bir tehlikesi de var yazık ki. Çünkü okur, beklenti eşiği çerçevesinde "n'oluyor?", "n'olacak?" sorusuna kilitlenebiliyor bu durumda. Böyle olunca okurun, anlatıyı, derinlemesine kavramaktan uzaklaşma, en azından anlatıdaki kavramsallaştırmayı gereğince yerine oturtamama gibi bir tehlike çıkıyor ortaya.

Ama böylesi bir tehlikenin varlığına karşın karakterlerin tutum, davranış, konuşmalarıyla oluşan gizemli artalan gizli bir derinliğe doğru çekiyor yine de okuru. Yazar da zaten asıl başarıyı, karakterlerdeki değişimin ipuçlarını romana yerleştirirken gösteriyor. Sözelimi Güneydoğu'da, kısa süre için de olsa bir arada görev yapan insanların on iki yıl sonra yansıttığı farklı tutumlar, hiçbir zaman düz değişimle gelmiyor önümüze. Yazarın ayrıntılar üzerindeki egemenliği, kurgu doğrultusunda bunları hiçbir aksamaya yol açmadan yapıtlarına yerleşirmesi, şaşırtıcı bir başarıya götürüyor kendisini. Fethi Naci'nin, bu bağ-

lamda Mehmet Eroğlu romanlarının taşıdığı değeri vurgulaması anlamlı kuşkusuz. Bu çerçevede usta bir roman kurucu olduğu kesin Eroğlu'nun.

COĞRAFYADAN ROMANA YANSIYAN KIRILMA...

Güncel olayları buyur ederek roman evrenine yerleştirmek kolay değil. Ama Eroğlu, olaylar dizisini işleyerek geliştirdiği romanında bunu başarıyor.

İzmirli Mehmet'in, Alaybey'den Seferihisar'a, Ereğli Komando Okulundan Hakkâri'ye, Şemdinli'ye, dağlar, mağaralardan Avustralya'ya, İstanbul'a uzanan yaşamı, sonradan bir saflaşma içine de çekiyor onu. Dinciler, Kürtler, güncel siyasetler, "Anadolu aslanları" nitelemesiyle anılan sermayenin oyunlarıyla uluslararası sermayenin İstanbul şubesi arasındaki sürtüşmeler renkli bir yelpazeye dayanmış halde karşımıza geliyor...

Öte yandan bunca geniş oyluma sahip romanda, kimileyin bir durumun, ilişkinin ya da olayın sayfalarda sürebildiğine tanık oluyoruz, uzayıp giden bir televizyon dizisi havasında. Bu da romanların yer yer anlatımcı kalmasına yol açarken, gerekli seyreltme de yapılmadığından kavramsal yoğunlaşma bağlamında zorluk yaşanıyor. Yazar, bunu engellemeye dönük çaba gösterse de... Bu yüzden gerek uzama, olguya, nesneye, ilişkiye, gerekse karakterlerin eylem, düşünceleriyle tutum, davranışlarına, anılarına dönük anlatımlarla karşılaşmak kolaylaşıyor sayfalarda.

Yukarıdaki öne sürüşlerin ardından, görevci bir roman üçlemesi olduğunu savlamak olanaklı görünüyor bana "Fay Kırığı"nın. Zaman zaman bir gazetecinin kaleminden dökülmüşçesine izlenim bırakan güncel olayların yerleştirildiği bölümler, insanda tefrika okuyormuşçesine uyandırabiliyor bu nedenle. Kaan Arslanoğlu'nun roman tarihiyle romanın tarihini çakıştıran "tefrika roman" biçiminde kaleme aldığı Kayıp Devrimin Öncesinde (Yazılama, 2013) adlı yapıtındakine benzer biçimde, bunu tam bir yazınsallık disiplini içinde örtüstürmek, günde yaşananı günde romanlaştırmak kolay değil!

Mehmet Eroğlu bunu başarıyor. Bunun altından kalkarken evrensel kailalara göre sıkılayıp yerleştirdiği, hem "Türk erkeği" hem de bunu aşar nitelikte bir roman karakteri armağan ediyor bize. Kanımca Mehmet, bu açıdan oldukça önem taşıyan bir karakter.

Bütün bunların sınıfsal, ekonomik bağlamda bir açılımın halkaları halinde yol alıp ilerlediği unutulmamalı ayrıca. Bu açıdan bakıldığında, onun bütün verimlerinin birer siyasal roman örneği olduğu açık. Türün bu anlamda örnek gösterilebilecek yazarlarından biri de o. Ötesinde siyasal romana içirdiği kavramsal tortusu kadar yüksek yazınsal düzeyiyle yapıtlarında herhangi boşluk bırakmayışı da Mehmet Eroğlu'nun işini ne denli ciddiye aldığını, bunun parlak örneğini oluşturduğunu ortaya koyuyor somut biçimde.

Ancak güncel özel olarak serpiştirip dönem romanı ortaya koyarken yazar, yanı sıra söz konusu üçlemeyi, ta en başta kurguladığını, böylece zor bir işin altına girmekle birlikte bunu göze aldığını da kanıtıyor. Burada, başlangıçta daha, diyelim son on-on beş yıllık süreci en başından tasarlayıp bununla uyularak yirmi yıla yayılan bir roman evreni üzerine bunları yerleştirerek yapıyı olanca canlılığıyla geliştirip tamamlamak az buz iş değil. İlk büyük düş gücü gerektiriyor, sonra sabır, disiplin, oyun kurma, tüm ayrıntıları göz önünde tutup işleme cinliği, çalımlı...

Eroğlu'nun üçlemesi üzerine bir şeyler yazmaya girişirken bunu tek yazıda tamamlayabilmek güç. Haftaya, gelin kaldığımız yerden sürdürelim konuyu... ■